

СТАНОВИЩЕ

от проф. **Маргарита Иванова Чинова**, д.ю.н. по научната специалност 05.05.17. (наказателен процес), преподавател в СУ „Св. Климент Охридски”, Юридически факултет

назначена за външен член на научно жури по конкурса за защита на дисертационен труд за получаване на научно-образователната степен доктор по право с кандидат **Елена Пенкова Недялкова**

В настоящия конкурс Елена Недялкова участва с дисертационния труд - „Защитата на свидетеля в наказателното производство на Република България”. Представеният труд е в обем от 291 страници, съдържа 218 бележки под линия. Използваната литература включва 72 публикации на български и руски автори. В структурно отношение научно-изследователският труд се състои от увод, три глави, заключение и списък на използваната литература. Главите съдържат самостоятелни раздели, в които отделните въпроси от предмета на изследването са тематично обособени в заглавия и подзаглавия, означени чрез точки с арабски и римски цифри.

Темата за защитата на свидетеля по наказателни дела е особено актуална. За това свидетелстват, както многобройните изменения на законодателството ни в последните години, така и ратифицираните от Република България международни договори в тази област. За българското законодателство това е една сравнително нова материя, уредена през 1997г. изменена и допълнена съответно през 1999 г. и 2003 г. Може би затова в правната литература няма публикувана монография, която да е посветена специално на защитните мерки, които могат да се наложат на свидетеля, както в наказателното производство, така и във връзка с него. Вярно, че някои въпроси са поставяни на разглеждане по един или друг повод, но цялостно изследване по тематиката няма. Дисертацията е актуална и значима и в друг аспект – в нея са очертани и онези разпоредби и правила, с които българското законодателство трябва да бъде хармонизирано с европейското и международното право.

В изследването са използвани формално-логичните методи на познание, анализ, синтез, систематичен, функционален, нормативистичен и интердисциплинарен методи. Дисертантът с лекота си служи, специално със сравнително-правния подход. Изследвани са 53 европейски и международни актове и други инструменти, които са в сила за Република България и регулират едни или други въпроси по темата на дисертационния труд. Не е изследвана обаче новата Директива 2012(29) ЕС на Европейския парламент и на Европейския съвет за установяване на

минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпни посегателства, която замества Рамковото решение на Съвета на Европейския съюз от 15.03.2001г. относно положението на жертвите в наказателните процедури, което единствено е цитирано в изложението. Въпреки, че срокът за транспонирането на тази директива изтича през 2014 г., в нея се съдържат и различни защитни мерки по отношение на лица, които са пострадали от престъпни посегателства, а се явяват свидетели, включително и малолетни деца. Проучено е и относимото законодателство на Румъния, Русия, Австралийския съюз, САЩ, Франция, Германия и други. Така избраната методология и методика на изследването напълно съответстват на поставената цел и задачи на дисертационния труд.

Глава първа на дисертационния труд е посветена на процесуалноправния статут на свидетеля и на основните сравнително-правни аспекти относно института „защита на свидетел” в наказателния процес на някои европейски държави; глава втора – на правните основи и същност на защитения свидетел в българското наказателно производство, а третата глава – на същността и значението на свидетелската защита в областта на наказателнопроцесуалното доказване.

В дисертационното изследване са направени многобройни теоретични анализи и удачни предложения за усъвършенстване на законодателството ни по проблематиката, свързана със защитения свидетел и правната стойност на неговите показания от гледна точка доказателственото право. Целта на изследването е постигната чрез подробния и задълбочен анализ на различните мерки за защита на свидетеля, както и доказателствената стойност на събрания и проверен доказателствен материал.

При оценката на рецензирания труд могат да се открият няколко направления, които са определящи за неговата значимост и които могат да се оценят като **приносни моменти**:

*За първи път в българската правна литература е дадена примерна систематизация на различните защитни мерки на свидетеля според едни или други квалификационни признаци.

*Направен е нарочен анализ на защитата на самоличността на свидетеля, според европейското и българско законодателство. Обоснована е необходимостта от уреждане на нарочни процедури, свързани с призоваването на свидетели със запазена в тайна самоличност и за принудителното им довеждане.

*Направено е удачно предложение *de lege ferenda* за легално дифиниране на понятието „защитен свидетел”, аналогично на европейските стандарти.

*Трябва да бъде споделена тезата на дисертанта, че непосредствен достъп до защитения свидетел трябва да има не само защитника и повереника на страната, която го е посочила, но и самото лице –

обвиняем, пострадал, граждански ищец и ответник. Според разпоредбата на чл.123, ал.5 НПК такъв достъп имат съда, органите на досъдебното производство и повереника, и защитника на страната, която е посочила анонимния свидетел.

*В дисертационния труд се прави анализ на разпоредбата на чл.177, ал.1 НПК и се настоява, че трябва да се възстанови редакцията на текста от преди измененията на закона от 2010 г., а именно – „Обвинението и присъдата не могат да се основават само на данните от специални разузнавателни средства, както и само на тях и на показания на свидетели с тайна самоличност”. Настоява се, че в сегашната си редакция този текст противоречи на Конституцията и на ЕКЗПЧ, независимо от Решението на Конституционния съд, което е точно в обратен смисъл, че такова нарушение няма и текста не е противоконституционен, нито в противоречие с европейските стандарти.

*Обоснована е и необходимостта от легално дефиниране на понятието „фактическо съжителство”, с оглед по-лесното и единообразно прилагане на тази юридическа формулировка.

*Правилно се предлага да се разшири обхвата на престъпните посягателства, когато е допустимо да се постановяват специалните мерки за защита по Закона за защита на лица застрашени във връзка с наказателно производство (ЗЗЛЗВНП). Настоява се също да се разшири и приложното поле на чл.123, ал.1 НПК, като се включат и хипотезите на създадена реална опасност не само за живота и здравето на свидетеля и неговите роднини и близки, но и на тяхното имущество, като фактическа предпоставка за предприемането на мярка за защита.

*Прави се предложение de lege ferenda да се уреди възможност за обжалване от страна на заинтересованите лица на актовете, с които се налага или отказва налагането на една или друга защитна мярка на застрашен свидетел. Същото предложение е обосновано и за хипотезите, когато се налага промяна във вида на предоставената защита, както и при промяна във вида и срока на защитната мярка, при служебно искане от органа, направил предложението за включване в Програмата за защита.

По темата на дисертационния труд са публикувани 11 статии. В по-голямата си част тези материали са публикувани в издания на НБУ, но има и такива публикувани в сп. „Теза” на Асоциацията на прокурорите в България и сп. „Съвременно право”, което е водещо специализирано юридическо издание.

Към така представения дисертационен труд могат да се направят и някои **бележки и препоръки**:

*Главният недостатък на това изследване е обстоятелството, че не е проучена съдебната практика, нито практиката на органите на досъдебното производство и другите органи, които реализират мерките по ЗЗЛЗВНП.

Не са събрани и относимите по тематиката емпирични данни, чрез които да може да се проследи, кои защитни мерки се налагат най-често и кои от тях много рядко, както и има ли такива, които все още не се прилагат. Само по този начин биха могли да се направят и съответни научни изводи за причините за това, а от там и за целесъобразността, и необходимостта от уреждането на една или друга мярка за защита на застрашени свидетели във връзка с наказателни производства.

Не е проучена в пълнота и наказателнопроцесуалната литература, публикувана от български автори по тематиката на дисертацията.

*Не е изследвана забраната на обвиняемия да доближава пострадалият, която по своята същност е мярка за процесуална принуда, с непосредствена цел защита на свидетеля.

*Изследването напълно излишно е раздробено на отделни раздели и параграфи, със самостоятелни заглавия, което е затруднително за читателя, още повече, че някои от тях се състоят от по няколко изречения или от една, две страници.

*Може би защото темата на дисертационния труд е твърде обемна, това не е позволило на дисертанта да изследва някои въпроси в тяхната дълбочина и на места изложението представлява преразказ на разпоредби от българското или от чуждестранните законодателства и международни инструменти.

Направените препоръки и бележки не могат да разколебят изводът, че настоящият дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичната общност в Република България за получаване на образователната и научна степен „доктор“.

Предвид изложеното, като

Заклучение – давам положителна оценка на дисертационния труд „Защитата на свидетеля в наказателното производство на Република България“ и предлагам на Елена Пенкова Недялкова да бъде дадена образователната и научна степен „доктор по право“ по научната специалност 05.05.16. (наказателно право).

Изготвил становището:

М. Чинова